

Ο τελευταίος βασιλιάς:

Στη χαραυγή των ιστορικών χρόνων, οι κάτοικοι της Αθήνας ήταν χωρισμένοι σε τέσσερις φυλές με τριών ειδών ονομασίες. Η πρώτη ομάδα ονομασιών είχε να κάνει με τους απογόνους του Ίωνα και περιελάμβανε τις φυλές που απαρτιζόνταν από τους εξής:

1. Αιγικορείς (από τον Αιγικορέα, γιο του Ίωνα, ή από την αιγίδα, τη φορεσιά αλλά και θώρακα από γιδοτόμαρο που κάλυπτε τα σώματά τους).
2. Αργαδείς (κυριολεκτικά, σημαίνει «άνθρωποι της εργασίας»).
3. Γελέοντες (από τον Γελέοντα, γιο του Ίωνα από την Ζευξίππη).
4. Όπλητες (από τον Όπλητα, γιο του Ίωνα ή πεθερό του βασιλιά της Αθήνας, Αιγέα).

Ο Ηρόδοτος, ανάλογα με την προέλευση, τους έδινε άλλα ονόματα:

1. Κραναοί, ως απόγονοι του Πελασγού Κραναού.
2. Κεκροπίδες, ως απόγονοι του αυτόχθονα Κέκροπα (υπερηφανεύονταν ότι κατάγονταν από αυτόν οι Μιλτιάδης, Κίμων και άλλοι).
3. Ερεχθείδες, ως απόγονοι του Ερεχθέα.
4. Ίωνες ως απόγονοι του Ίωνα.

Πιο επίσημες φαντάζουν οι ονομασίες των ίδιων των φυλών:

1. Διάς, από τον Δία Πολιό, επίσημο θεό των Πελασγών.
2. Αθηναίς, από την Αθηνά των Ιώνων.
3. Ποσειδωνία, από την πολυπληθή γενιά του Ποσειδώνα.
4. Ηφαιστίας, από τον Ήφαιστο, γεννήτορα του Εριχθόνιου

Προτελευταίος απόγονος του Θησέα ήταν κάποιος βασιλιάς Οξύντης. Τελευταίος ο Θυμοίτης. Στον καιρό του, στην Πύλο (στη σημερινή Μεσσηνία), η γη αδυνατούσε να θρέψει όλον τον πληθυσμό. Η παράδοση αναφέρει ότι ένας γιος του Νηλέα, ο Μέλανθος, πήρε τους μισούς τουλάχιστο Νηλείδες κι έφυγε για την Αττική. Ο Πausanias γράφει ότι ο Μέλανθος ήταν μακρινός απόγονος του Περικλύμενου, αδερφού του σοφού Νέστορα και γιου του Νηλέα. Κι ο Πausanias μοιάζει πιο σωστός, καθώς η παράδοση θέλει αιτία της

μετανάστευσης την εκδίωξη των Νηλειδών από τους Ηρακλείδες, κάτι που έγινε πολύ αργότερα.

Όπως και να 'χει το ζήτημα, ο Μέλανθος πήρε όλο του το σόι κι έφυγε στην Αττική, όπου πρόθυμα τους φιλοξένησαν. Ανάμεσα σ' αυτούς που τον ακολούθησαν ήταν και οι σπουδαίες οικογένειες Μεδοντίδες, Παιονίδες και Αλκμεωνίδες. Πάντα σύμφωνα με τη μυθολογία, σε κάποια μάχη Αθηναίων και Βοιωτών, ο Μέλανθος σκότωσε τον βασιλιά των αντιπάλων, Ξάνθο, και γλίτωσε την Αττική. Οι κάτοικοί της κατάργησαν από βασιλιά τον Θυμοίτη (που όμως ως ήρωας αναφέρεται, επώνυμος του δήμου Θυμοιτάδων), τελευταίο απόγονο του Θησέα, και πρόσφεραν τον θρόνο στον σωτήρα τους, Μέλανθο. Τον διαδέχτηκε ο γιος του Κόδρος.

Πλήθη μετακινουμένων φυλών απείλησαν την Αττική. Η παράδοση αναφέρει ότι ήταν Δωριείς, στον καιρό της βίαιης καθόδου τους. Μόνο που τέτοια κάθοδος δεν υπήρξε, πέρα από την ειρηνική διείσδυση των επαρχιωτών Δωριέων στα μυκηναϊκά κέντρα. Ο Κόδρος έστειλε να ρωτήσουν το μαντείο των Δελφών, πώς θα μπορούσε να αποκρούσει τους εισβολείς. Το μαντείο χρησιμοδότησε ότι θα νικήσουν εκείνοι, των οποίων ο βασιλιάς θα σκοτωθεί από αντίπαλο.

Αντιμετωπίζοντας το πεπρωμένο του, ο Κόδρος ντύθηκε ρούχα ζητιάνου, εισέδυσσε στο στρατόπεδο των εισβολέων, άρχισε να τους κοροϊδεύει, ώσπου κάποιος από αυτούς θύμωσε και τον σκότωσε. Γρήγορα, μαθεύτηκε ποιος στην πραγματικότητα ήταν. Οι εισβολείς που επίσης γνώριζαν τον χρησμό, τα μάζεψαν κι έφυγαν. Οι Αθηναίοι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι κανένας δεν θα βρισκόταν τόσο άξιος, ώστε να διαδεχθεί τον Κόδρο. Και, για να μην μπλέξουν σε διλήμματα, αποφάσισαν να καταργήσουν την βασιλεία. Πρέπει να ήταν στα τέλη του ΙΑ' π.Χ. αιώνα.

Από τους γιους του Κόδρου, ο ένας έμεινε στην Αθήνα κι έγινε γενάρχης της μισής αθηναϊκής αριστοκρατίας, καθώς ακόμα κι ο σοφός Σόλων, ο Πεισίστρατος, ο Περικλής, ο Πλάτων και πολλοί άλλοι υπερηφανεύονταν ότι κατάγονται από τον Κόδρο. Ο άλλος (Νηλέας κι αυτός) πήρε τους Πυλίους και κάμποσους Θηβαίους και μετανάστευσε. Στάθμευσε στη Νάξο (βλ. Νάξος, «**Η ιστορία του νησιού**»): Τα σκοτεινά χρόνια) και στη Σάμο (βλ. Σάμος, «**Η ιστορία του νησιού**»):
Συνωστισμός οικιστών) και κατέληξε στην Ιωνία.

Η ασυδοσία της αριστοκρατίας:

Η παράδοση για τον Κόδρο ερμηνεύεται ως ειρηνική μετάβαση από τη βασιλεία στην αριστοκρατία. Πόσο ειρηνική ήταν, είναι δύσκολο να διακριβωθεί. Οπωσδήποτε, εκλεγόταν βασιλιάς για ισόβια θητεία. Γύρω στα 813 π.Χ., όλες οι εξουσίες τού αφαιρέθηκαν και του έμειναν μόνο τα καθήκοντα του θρησκευτικού ηγέτη. Για την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας, εκλεγόταν άλλος, για ισόβια κι αυτός θητεία. Αργότερα, τον είπαν «επώνυμο», καθώς η χρονολόγηση των γεγονότων γινόταν με βάση την εξουσία του (π.χ. τον έβδομο χρόνο της εξουσίας του Τάδε). Για την αρχηγία του στρατού εκλεγόταν επίσης ισόβιος που ονομαζόταν «πολέμαρχος». Γύρω στα 750 π.Χ., η αριστοκρατία κατάργησε την ισοβιότητα. Στο εξής, οι τρεις άρχοντες και οι έξι νομοθέτες και δικαστές (θεσμοθέτες) εκλέγονταν για δέκα χρόνια). Στα 682 π.Χ., η θητεία τους περιορίστηκε στον ένα χρόνο. Όσοι καταλάμβαναν κάποια από τις θέσεις των εννέα αρχόντων, εκλέγονταν από τον αρχαίο Άρειο Πάγο με την προϋπόθεση ότι πληρούσαν τις προϋποθέσεις του «αριστίνδην και πλουτίνδην» (να είναι δηλαδή αριστοκράτες και πλούσιοι).

Με όλα αυτά, οι αριστοκράτες είχαν στα χέρια τους όλη τη δύναμη, όλο το χρήμα και όλη την εξουσία, πολιτική και δικαστική. Τον Ζ' π.Χ. αιώνα, η αρπαγή της γης ήταν συνηθισμένο φαινόμενο. Στα δικαστήρια, κέρδιζε όποιος είχε χρήματα να δωροδοκήσει τους δικαστές. Η προμήθεια έδινε κι έπαιρνε και είχε ημιεπίσημα οριστεί στο 10%. Γι' αυτό και τους δικαστές που δε δέχονταν να δωροδοκηθούν, τους έλεγαν «αδέκαστους»: Χωρίς το ένα δέκατο, χωρίς το 10%. Η κατάσταση έφτασε στο απροχώρητο, οι ξεσηκωμοί των αδικημένων διαδέχονταν ο ένας τον άλλο και ουσιαστικά επικρατούσαν η αναρχία και το δικίο του πιο δυνατού.

Η αυστηρή νομοθεσία του Δράκοντα (621 π.Χ.) δεν καλυτέρευσε τα πράγματα, καθώς η αριστοκρατία την χρησιμοποίησε για το δικό της συμφέρον. Μια ακόμα εξέγερση (616 ή 612 π.Χ.) ενός Κύλωνα, γαμπρού του τυράννου των Μεγάρων Θεαγένη, πνίγηκε στο αίμα. Ο Κύλων διέφυγε στα Μέγαρα αλλά οι οπαδοί του σφάχτηκαν, αν και είχαν καταφύγει ικέτες σε ναό. Ένας λοιμός, που έπληξε στην πόλη, ερμηνεύτηκε ως θεία δίκη για το «Κυλώνειον άγος», όπως ονομάστηκε.

Ο επώνυμος άρχοντας Μεγακλής, της οικογένειας των Αλκμεωνίδων, θεωρήθηκε υπεύθυνος της σφαγής κι εξορίστηκε με όλη την οικογένειά του, ενώ ο σοφός Επιμενίδης ο Κρης κλήθηκε να εξαγνίσει την πόλη. Ο Επιμενίδης έκανε τον καθασμό και ταυτόχρονα πρότεινε στους Αθηναίους να αναθέσουν στον φίλο του σοφό έμπορο Σόλωνα να φτιάξει νέους

νόμους. Ήταν το 594 π.Χ. (βλ. «**Προϊστορία – Αρχαιότητα**»: «**Σόλων, ο σοφός που πολέμησε την υπερβολή**»)

»)

Στα 572 π.Χ. και σε ηλικία 67 χρόνων κατέθεσε την εντολή. Ζήτησε από τους Αθηναίους να του ορκιστούν ότι θα εφαρμόζουν τους νόμους για τα δέκα επόμενα χρόνια κι έφυγε να γνωρίσει τον κόσμο. Επέστρεψε στην πατρίδα του πολύ γέρος και πανέτοιμος να δεχτεί τον θάνατο. Πικράθηκε, όταν είδε τον μακρινό του ξάδερφο Πεισίστρατο να εξαπατά συμμάχους και αντιπάλους και να γίνεται τύραννος. Τότε, σε ένδειξη διαμαρτυρίας, έβγαλε έξω από την πόρτα τα όπλα του και την ασπίδα, σημάδι ότι εγκαταλείπει την πολιτική, κι αναστέναξε:

«Κάθε Αθηναίος μόνος του έχει το βήμα της αλεπούς. Όλοι μαζί, όμως, περπατούν σα χήνες».

Πέθανε το 559 π.Χ. σε ηλικία 80 χρόνων.

Οι πονηριές του Πεισίστρατου:

Η μητέρα του Πεισίστρατου και η μητέρα του Σόλωνα ήταν εξαδέλφες. Ο ίδιος ο Πεισίστρατος ήταν πάμπλουτος, ωραίος άνδρας, φοβερός ρήτορας και βεβαιωμένα ανδρείος καθώς είχε διακριθεί σε μια μάχη των Αθηναίων με τους Μεγαρείς. Βρέθηκε επικεφαλής των «διακρίων», των χωρικών και εργατών που κατοικούσαν στις «άκρες» της Αττικής και μάχονταν για την ανακατανομή της γης. Αντίπαλοί τους ήταν οι «πεδινοί», στους οποίους συνασπίζονταν οι πλούσιοι γαιοκτήμονες, ουσιαστικά αυτοί που είχαν περισσότερο πληγεί από τη νομοθεσία του Σόλωνα, και οι «παράλιοι», οι έμποροι φανατικοί υποστηρικτές του Σόλωνα. Αν και πλούσιος, ο Πεισίστρατος το έπαιζε προστάτης του λαού. Εμφανίστηκε στην Εκκλησία του Δήμου, έδειξε ένα τραύμα του και κατάγγειλε ότι τον χτύπησαν «οι εχθροί του λαού». Πέτυχε να του επιτραπεί φρουρά πενήντα ανδρών. Προσέλαβε τετρακόσιους. Το 561 π.Χ., κυριεύσε την Ακρόπολη κι επέβαλε δικτατορία (τυραννίδα). Ανατράπηκε (556 π.Χ.). Ξανάγινε τύραννος στα 550. Ανατράπηκε και πάλι (549) κι επανήλθε οριστικά το 546.

Όταν, μετά από 19 χρόνια, πέθανε, εχθροί και φίλοι τού αναγνώρισαν ότι είχε διαχειριστεί την εξουσία με εξυπνάδα, σύνεση και μετριοπάθεια ((βλ. «**Προϊστορία – Αρχαιότητα**»: «**Ο ι «λάιτ» χούντες στην αρχαιότητα** »)). Η εξουσία κληροδοτήθηκε στα παιδιά του, Ιππία και Ίππαρχο. Ουσιαστικά, στον Ιππία καθώς ο Ίππαρχος εκμεταλλεύτηκε την τυραννίδα ως εισιτήριο για διασκεδάσεις και συμπόσια.

Η δωροδοκία του Απόλλωνα:

Στηριγμένος στα όπλα των Θεσσαλών «λυκοπόδαρων» μισθοφόρων του, ο Ιππίας είχε εγκαταστήσει στυγνή δικτατορία στην Αθήνα. Αφότου το 514 π.Χ. οι τυραννοκτόνοι Αρμόδιος και Αριστογείτων κατάφεραν να σκοτώσουν τον αδερφό του Ίππαρχο, ο Ιππίας έγινε ακόμα πιο καταπιεστικός. Τα βασανιστήρια μπήκαν στην ημερήσια διάταξη, ενώ οι φόροι για να εξασφαλιστούν χρήματα για τη φρουρά του ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. Φορολόγησε εξώστες, εξωτερικές σκάλες, περιβόλους σπιτιών, ακόμα και τις γεννήσεις και τους θανάτους. Μια εξέγερση που ετοιμάζε ο ευπατριδής Κήδων, προδόθηκε. Ένα σώμα εθελοντών και φυγάδων του καθεστώτος, που οργάνωσαν οι Αλκμεωνίδες, εξολοθρεύτηκε από τους μισθοφόρους στο Λειψύδριο, στα νότια της Πάρνηθας. Ο Κλεισθένης, επιφανής γόνος της γενιάς των Αλκμεωνίδων, κατέφυγε στην παλιά τέχνη των Αθηναίων: Τη δωροδοκία. Βρισκόταν στους Δελφούς. Ο εκεί ναός του Απόλλωνα είχε καταστραφεί από πυρκαγιά, το 548 π.Χ. Πάνω από τριάντα χρόνια αργότερα, ο Αθηναίος Αλκμεωνίδης Κλεισθένης πήρε τη δουλειά αναλαμβάνοντας να κατασκευάσει καινούριο. Θα κόστιζε στο ιερατείο τριάντα τάλαντα και θα χτιζόταν με πωρόλιθο που αφθονεί στην περιοχή. Όμως, οι αμφικτιόνες έβλεπαν τους υποτακτικούς του εργολάβου να φέρνουν και να ξεφορτώνουν πανάκριβο παριανό μάρμαρο. Το αποτέλεσμα θα ήταν πραγματικά ανεπανάληπτο αριστούργημα αν η επένδυση του ναού γινόταν με το διαφανές αυτό υλικό. Ποτέ κανένας δεν είχε σκεφτεί να το χρησιμοποιήσει για τοιχοδομή. Το μάρμαρο της Πάρου ήταν πανάκριβο και μόνο για αγάλματα το αγόραζαν. Ρώτησαν, ποιο ήταν το αντάλλαγμα.

«Τίποτα δύσκολο και τίποτα παράνομο», τους είπε: «Όμως, όποτε έρχονται εδώ Σπαρτιάτες για να ζητήσουν χρησμό, κάποιος να προσθέτει στα λόγια της Πυθίας μια φράση: Η Σπάρτη να βοηθήσει τους Αθηναίους να διώξουν τον δικτάτορα Ιππία».

Το μάρμαρο της Πάρου ήταν ξακουστό. Οι αμφικτιόνες το έβλεπαν μπροστά τους και ήδη φαντάζονταν τον ναό του Απόλλωνα ντυμένο μ' αυτό ν' αστράφτει στο φως του ήλιου. Το αντάλλαγμα δεν τους κόστιζε τίποτα. Έτσι κι αλλιώς, οι Δελφοί πάντα είχαν τη φήμη ότι δεν ανέχονταν τους τυράννους. Συμφώνησαν.

Οι χρησμοί της Πυθίας εξακολουθούσαν να είναι δυσνόητοι και διφορούμενοι. Όταν, όμως, απευθύνονταν σε κάποιον Σπαρτιάτη, συμπληρώνονταν με τη σαφέστατη παρότρυνση: «Η Σπάρτη πρέπει να βοηθήσει τους Αθηναίους να διώξουν τον τύραννο». Με τη βοήθεια των σπαρτιατικών όπλων, ο Ιππίας ανατράπηκε. Στα 508 π.Χ. και μέσα από μύριες περιπέτειες, ο Κλεισθένης εισήγαγε στην Αθήνα ένα νέο πολίτευμα: Τη Δημοκρατία (βλ. «**Προϊστορία – Αρχαιότητα**»: «**Η δημιουργία της Αθηναϊκής Δημοκρατίας**»).

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 10.3.2010)